

BRAM VANDERBORGH en PHILIPPE DE BACKER bepleiten een ethische code voor onbemande militaire toestellen

Militaire robots hebben nood aan ethiek

Het Pentagon zet 1,5 miljard euro extra opzij voor nieuwe militaire hightech, zoals de Predator en Reaper: onbemande toestellen die nu gebruikt worden in Irak, Afghanistan en Pakistan (DM 8/4). Er komen ook meer 'cyberexperts' op het 'information warfare'-department, dat aan defensieve en offensieve elektronische oorlogsvoering doet. Bram Vanderborgh en Philippe De Backer voorspellen: 'Zonder bindende afspraken stevenen we af op onnoemelijk leed.'

BRAM VANDERBORGH is robotica-onderzoeker verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel en het Italian Institute of Technology in Genua. Hij is auteur van het boek *Robots Binnenstebuiten*.

PHILIPPE DE BACKER is wetenschappelijk onderzoeker aan de Universiteit Gent.

Niet langer gevechtspiloten, maar robotvliegtuigjes beschieten tegenwoordig de Taliban. De uiteindelijke beslissing over leven en dood wordt nog wel genomen door soldaten in comfortabele zetels in het controlecentrum in Nevada, maar binnenkort zal ook die keuze worden overgelaten aan wat elektronica. De robottechnologie is in zo'n stroomversnelling terecht gekomen dat het opstellen van een ethische code voor militaire robots, de robo-ethiek, noodzakelijk wordt.

Hunter/Killer

De meeste militaire robots worden nu nog gebruikt om bommen onschadelijk te maken. Daar is niets onethisch aan. De problemen doemen op wanneer dergelijke robots worden uitgerust met vuurkracht. Men treft ze al aan in de gemid-

tariseerde zone tussen Noord- en Zuid-Korea, maar voor zover bekend zijn vurende robots nog niet ingezet als grondtroepen. Het Amerikaanse bedrijf Talon ontwikkelt ze nochtans volop. In de lucht zijn wel al enkele types actief, zoals de MQ-9 Reaper Hunter/Killer unmanned aerial vehicle (UAV). Ze worden van op afstand bediend of zijn 'man in the loop'. Dat betekent dat de eindbeslissing genomen moet worden door mensen.

Deze robots veranderen op ingrijpende wijze hoe oorlog wordt gevoerd. Soldaten hoeven immers niet meer in het oorlogsgebied aanwezig te zijn. De telegeleide bediening vanuit Nevada heeft veel weg van een computerspel. In

de toekomst kunnen de Reapers ook door een computer gestuurd worden en dus volledig autonoom worden. De robot beslist dan over leven en dood.

Volgens de conventie van Genève mogen in oorlogstijden geen burger-slachtoffers gemaakt worden of toch niet in disproportie met de militaire vooruitgang. Toegepast op autonome robots stellen zich hier twee problemen. Ten eerste is de interpretatie van sensordata nog ontoereikend om het verschil te maken tussen een burger en soldaat. Tenzij je van de vijand eist hun soldaten zendertjes of fluo jasjes te dragen. Dan nog is de grens vaag en moet vaak een beroep worden gedaan op gezond verstand. Als er een ding is wat een robot niet bezit, dan wel dat. Dus zelfs als sensordata kan worden ontleed, dan nog heeft de robot geen set aan regels om de beoordeling te maken.

Artificieel ethisch geweten

Sommige onderzoekers suggereren echter dat robots meer ethisch potentieel hebben dan menselijke soldaten. Militairen worden tijdens oorlog blootgesteld aan enorme stress met alle gevolgen van dien. Robots daarentegen hoeven zich niet in dezelfde mate te verdedigen als mensen. Er wordt daarom gepleit voor het invoegen van een adequaat artificieel ethisch geweten. Daarin moeten dan slechte emoties als angst en boosheid, die het rationeel denken aantasten, weggelaten worden, terwijl andere, zoals bijvoorbeeld schuld, wel toegevoegd kunnen worden.

Nu al is duidelijk dat een internationaal debat over robo-ethiek en omkaderende regels noodzakelijk is. Zonder bindende afspraken stevenen we af op onnoemelijk leed. Veel bedrijven verdienen immers heel wat geld aan nieuwe robots voor op het slagveld en in die wedloop is robo-ethiek vooral een obstakel. Bovendien moet duidelijk uitgemakeld worden wie de verantwoordelijkheid zal dragen wanneer er iets misloopt. Wie zeker niet de schuld kan krijgen, is de robot zelf. Men kan die vernietigen als voorzorgsmaatregel maar niet

Maar dat maakt net de eventuele burgers van dat kamp extra kwetsbaar. Zij worden dan een prioritair en makkelijk doelwit voor de vijand. Een tweede risico schuilt in het gevaar dat regeringen sneller een oorlog zullen ontketenen. Nu zijn politici immers als de dood voor oplopende dodentallen en beelden van body bags, want dat zorgt voor wroeging bij de publieke opinie en dus slechte peilingen (de befaamde Dovertest). Valt dat drukmiddel weg, dan valt ook een drempeel weg om een vijandige natie de oorlog te verklaren.

Wie zal verantwoordelijkheid dragen wanneer er iets misloopt? Wie zeker niet de schuld kan krijgen, is de robot zelf. Men kan die vernietigen als voorzorgsmaatregel maar niet als straf. De robot is immers een slaaf die fouten kan maken, maar geen vrije wil heeft

als straf. De robot is immers een slaaf (robot is trouwens het Tsjechisch voor werk-slaaf) die fouten kan maken, maar geen vrije wil heeft.

Denkfout

Door het gebruik van robots ontstaat ook de denkfout als zou oorlog risicovrij zijn. Voor militairen gaat die vlieger nog wel op, zeker als slechts een van de strijdende kampen over robots beschikt.

Niet alleen de Verenigde Staten investeren volop in robottechnologie voor militair gebruik, maar ook landen als Rusland, Groot-Brittannië, Israël, China, Zuid Korea, India en Turkije maken vorderingen. Het wordt dus dringend tijd dat er nieuwe internationale verdragen komen die de oorlogsregels herformuleren om ethisch verantwoord gebruik van robottechnologie toe te laten, want dat die alleen maar aan belang zal winnen in legers staat vast

LEZERSBRIEVEN

Joden en Vlaamse Opera (1)

Als seculiere, progressieve Joodse medeburger en trouwe lezer van De Morgen vond ik het deze keer nodig om U een lezersbrief te richten. Het artikel 'Joden boos op Vlaamse Opera' verwijst naar een publicatie in het weekblad Joods Actueel. Ik kan mij niet voorstellen dat u er als één van de leading dagbladen van het land niet van op de hoogte bent dat Joods Actueel enkel en alleen zijn redacteurs en eigenaars vertegenwoordigt. Ik zie niet in hoe de Joden als gemeenschap boos zouden kunnen zijn op de Opera voor een optreden dat op 28 april in première gaat. Indien er in de bewuste voorstelling bepaalde zaken voor kritiek vatbaar zijn, zullen de critici (onder wie uw redacteurs) en misschien enkele Joden of zelfs de Joodse gemeenschap hun kritiek kenbaar maken nadat het stuk is opgevoerd. Er is echter op dit moment en waarschijnlijk later in dit dossier ook geen reden om "boos" te zijn!

Raphaël Rubin, Berchem

Vlaamse opera (3)

Lezer Staf De Wilde had "graag (...)" een Belgische Jood zien opstaan die zich (...) keert tegen het zionistisch kolonialisme in de bezette gebieden en tegen de misdaden van het Israëlsche leger". Hij kan op zijn beide oren slapen. Precies voor die idee hebben zo'n zestig leden van de Unie van Joodse Progressieven van België achter een eigen UPJB-spandoek deelgenomen aan de Gazabetoging van 11 januari. Voorts geeft de UPJB een maandblad uit dat nagenoeg in elk nummer systematisch, en meestal in het hoofdartikel, de politiek van Israël ten aanzien van de Palestijnen aan de kaak stelt.

Koen Dille, Lid UPJB, kleinzoon van Joodse Auschwitzslachtoffers, Berchem

Vlaamse Opera (3)

Freilich en zijn op sensatie beluste blad vertegenwoordigen geenszins de Joodse gemeenschap, die zeker niet zo monolithisch reageert (twee Joden, drie standpunten...) Als u hem een dienst wilt bewijzen door verder over zijn standpunten te schrijven, gebruik dan als titel 'Freilich kwaad op...'

Willy Stelzer, Brussel

De band tussen Tibet en de rest van China

In Brussel hebben honderden manifestanten er onlangs bij de EU op aangedrongen actief beleid te gaan voeren terwille van de Tibetaanse zaak. Ian Buruma zoekt de angel van het aanslepende conflict: 'Het is niet zozeer een probleem van nationaliteit of discriminatie, maar van politiek. De Chinese overheid beweert dat de Tibetanen gelukkig zijn. Maar zonder een vrije pers en stemrecht kun je dat gewoon niet weten.'

Vorige maand was het de vijftigste verjaardag van wat Tibetaanse activisten de Dag van de Nationale Volksopstand noemen, de dag in 1959 waarop de Tibetanen in Lhasa in opstand kwamen tegen het bewind van de Chinese Communistische Partij. De opstand werd neergeslagen. De dalai lama vluchtte naar India en minstens tien jaar lang werden de zaken nog veel erger: vele Tibetanen - wellicht meer dan een miljoen - verhongerden tijdens de Grote Sprong Voorwaarts van voorzitter Mao, tempels en kloosters werden vernietigd (soms door de Tibetaanse Rode Garde) tijdens de Culturele Revolutie, en een groot aantal mensen stierf door geweld.

Opvallend nerveus

De Chinese autoriteiten zijn opvallend nerveus in dit jaar van herdenkingen (twintig jaar na Tiananmen). In maart was ik in Chengdu, in de provincie Sichuan, thuishaven van vele Tibetanen. Zelfs buitenlandse toeristen die geen idee hadden van de verjaardag werden op straat tegengehouden door politieagenten op zoek naar tekenen van rebellie. Het kleurrijke Tibetaanse district werd in quarantaine geplaatst. Je mocht er niet alleen geen foto's nemen, het was zelfs verboden erdoor te wandelen.

De Chinese pers daarentegen onderstreepte de verjaardag met uitbundige artikelen over de Tibetaanse vreugde nadat de regio bevrijd was na eeuwen van feodalisme en slavernij. Als je de *China Daily* en andere publicaties moet geloven, dan was het Tibet van voor de bevrijding je reinste hel, en zijn de Tibetanen nu gelukkig en dankbaar omdat ze burgers zijn van de Volksrepubliek China. Sommigen

IAN BURUMA over Chinese propaganda en overdreven sentiment van Tibetsympathisanten. Hij is auteur van *Murder in Amsterdam: The Death of Theo van Gogh and the Limits of Tolerance*. Hij is professor democratie, mensenrechten en journalistiek aan Bard College. Zijn jongste boek is *The China Lover*.

zijn dat waarschijnlijk. Velen zijn dat niet. Maar als de Chinese propaganda een te duister beeld schetst van het Tibetaanse verleden, dan zijn westerlingen die sympathiseren met de Tibetaanse zaak vaak te sentimenteel.

De persoonlijke charme van de dalai lama, in combinatie met de Himalayaanse air van verheven spirituele wijsheid, heeft een karikatuur verspreid van een mystiek, wijs en vredelievend volk dat wordt onderdrukt door een hardvochtig rijk. Het was echter niet zomaar dat nogal wat gestudeerde Tibetanen in feite blij waren met de Chinese communisten in 1950. De boedhistische clerus werd niet zonder reden beschouwd als bekrompen en onderdrukkend. Het Chinese communisme beloofde modernisering.

Slaperig, vuil gat

En dat is wat de Chinese overheid in de voorbije decennia gebracht heeft. Lhasa, dertig jaar geleden nog een slaperig, vuil gat, is nu een stad met enorme pleinen, winkelcentra en hoogbouw en is via een hogesnelheidstrein verbonden met de rest van China. Het klopt dat de Tibetanen, die amper vertegenwoordigd zijn in de plaatselijke regering, er niet zo goed bij gevaren hebben als de Han-Chinezen. Hun aanwezigheid in steden zoals Lhasa, als soldaten, handelaars en prostituties, is zo overweldigend dat de mensen zich zorgen maken over de uit-

roeing van de Tibetaanse cultuur, behalve dan als officiële toeristische attractie.

Toch bestaat er geen enkele twijfel over dat de Tibetaanse steden op het vlak van elektrificatie, onderwijs, ziekenhuizen en andere publieke faciliteiten nu moderner zijn dan ooit tevoren. Dat is een van de argumenten die niet alleen de Chinese autoriteiten, maar bijna alle Chinezen gebruiken om de opname van Tibet in het grotere China te rechtvaardigen. Dat argument heeft een lange geschiedenis. Westerse (en ja, Japanse) imperialisten gebruikten het in de vroege twintigste eeuw om hun 'missies' om de autochtonen te 'beschaven' en te 'moderniseren' te rechtvaardigen. Taiwan was onder Japans bestuur eigenlijk moderner dan andere delen van China. En de Britten brachten een moderne administratie, spoorwegen, universiteiten en ziekenhuizen naar India.

Nostalgieische chauvinisten

Behalve een paar nostalgieische chauvinisten in de marge zijn de meeste Europeanen en Japanners er echter niet langer van overtuigd dat modernisering een vrijgeleide geeft aan het centrale gezag. Modernisering moet uitgaan van volkeren met zelfbestuur, en mag niet opgelegd worden door een vreemde macht. Tibetanen moeten met andere woorden de kans krijgen om zichzelf te moderniseren.

De persoonlijke charme van de dalai lama, in combinatie met de Himalayaanse air van verheven spirituele wijsheid, heeft een karikatuur verspreid van een mystiek, wijs en vredelievend volk dat wordt onderdrukt door een hardvochtig rijk

Maar de Chinezen hebben nog een argument in hun mouw zitten dat geloofwaardiger (en moderner) lijkt. Ze zijn terecht trots op de etnische diversiteit van China. Waarom zou nationaliteit bepaald moeten worden door taal of etniciteit? Als Tibetanen zich van China mogen afscheuren, waarom de Welshmen dan niet van Groot-Brittannië, de Basken van Spanje, de Koerden van Turkije of de Kashmiri van India? In som-

mige gevallen kan het antwoord best zijn: eigenlijk zouden ze dat moeten doen. Maar etniciteit als het voornaamste criterium voor nationaliteit is een vaag en gevaarlijk concept, niet het minst omdat minderheden daardoor in de kou blijven staan.

Hebben mensen die de Tibetaanse zaak steunen daarom ongelijk? Moeten we het wegzuiven als sentimentele nonsens? Niet noodzakelijk. De kwestie is niet zozeer de Tibetaanse cultuur, of spiritualiteit, of zelfs nationale onafhankelijkheid, maar politieke eensgezindheid.

In dat opzicht zijn de Tibetanen niet slechter af dan andere burgers in de Volksrepubliek China. Overal in China worden historische monumenten neergehaald in naam van de vooruitgang. In alle Chinese steden wordt de cultuur gesteriliseerd, gehomogeniseerd en ontdaan van autonomie en spontaniteit, niet alleen in Tibet. Geen enkele Chinese burger, of hij nu Han, Tibetaan, Oeigoer of Mongool is, kan de regeringspartij wegstemmen.

Gewelddadige onderdrukking

Het is dus niet zozeer een probleem van nationaliteit of discriminatie, maar van politiek. De Chinese overheid beweert dat de Tibetanen gelukkig zijn. Maar zonder een vrije pers en stemrecht kun je dat gewoon niet weten. Sporadische daden van collectief geweld, gevolgd door een even gewelddadige onderdrukking, sug-

geren dat velen niet gelukkig zijn.

Zonder democratische hervormingen zal er geen einde komen aan die cyclus, want geweld is de typische expressievorm van mensen zonder vrijheid van meningsuiting. Dat geldt niet alleen voor Tibet, maar evenzeer voor de rest van China. De Tibetanen zullen pas vrij zijn als alle Chinezen vrij zijn. In dat opzicht alvast zijn alle burgers van China verbonden.